

KOHÆRENS I VULGATA
EN TEKSTLINGVISTISK MODELANALYSE AF
JOH. 1, 1-18

Jens Peter Jensen

Præambel

Til minde om Bepi Torresin

Dette bidrag er skrevet i mindet om en af de mest inciterende og igangsættende klassiske filologer, som Aarhus Universitet har haft glæden af siden 1960'erne, og som har vist, at studiet af græske og latinske tekster på ingen måde er antikveret i forhold til det moderne og postmoderne projekt, som humaniora diskuterer i dag. Selv om både emne og metode ville have vakt Bepis diskussionslystne sind i allerhøjeste grad, skal dette indlæg alligevel være dediceret ham som en af de filologer, der har vakt glæden for studiet af antik og moderne litteratur i forfatteren.

Indledning

Nedenstående er et forsøg på at tilfredsstille de krav, der principielt stilles til en kommunikativ tekstanalyse i det nye fag Almen sprogforståelse i gymnasiet efter reformens start i år. Jeg vil forsøge at skitsere de overvejelser, der skal gøres for at se sproganalysen i en helhed under inddragelse af nogle af de modeller, der bruges i dag. Læseren skal ikke på nogen måde forvente en teologisk analyse af indledningsteksten til evangeliet, da jeg ikke er professionel teolog, men teksten i sig selv indeholder mange interessante træk, som har gjort, at jeg har læst den i mange år med mine latinklasser. Da latinen stadigvæk, om end stærkt reduceret, er del i Almen sprogforståelse, gør jeg her et forsøg på at integrere en primært dansksproglig tilgang med en klassisk tekst.

Den kulturelle kontekst¹

Den kulturelle kontekst har været studieobjekt for teologer siden kristendommens begyndelse, så den vil jeg klogelig holde mig fra. Men hvad der er vigtigt for tekstgenren som sådan, er jo tekstens egenskab af instrument for disciplene og de første kristne som led i deres mission. Den græske tekst står i en opstående religions tjeneste og det er interessant at undersøge, hvilke træk der er typiske for en sådan tekst både leksematisk, syntaktisk og kommunikativt. Ikke den senere oversættelse, men den græske urtekst er bærer af genrens egentlige særkender.

Den situative kontekst*

Det er vigtigt for enhver tekstforståelse at forstå det behov, som teksten er udsprunget af. Det gælder tydeligvis sagprosa, som har et bestemt formål at varetage, medens der nok er andre parametre for skønlitteratur. For Vulgata som latinsk bibeloversættelse fra græsk, der fandt sted ved Hieronymus' hånd i årene 381-4, var situationen den, at romerriget var delt i to dele, en østlig og en vestlig, og græsk var på hastigt tilbagetog i vesten. Derfor så mange uautoriserede latinske versioner dagens lys i disse år, og det ville den romerske biskop Papa Damasus (366-384) råde bod på som den katolske statskirkes overhoved. Han søgte at styrke katolicismen på alle måder, især mod arianismen i øst, så en grundtekst var nødvendig.

Hieronymus havde i sin betagelse af munkeidealet slået sig ned dels i Antiochia, dels i den syriske ørken og havde lært sig græsk og hebraisk ca. 10 år før. Han kendte altså skrifternes sprog indgående og havde også teologisk gjort sig bemærket på kirkemødet i Konstantinopel i 381 og i Rom året efter. Det var derfor ingen tilfældighed, at biskop Damasus bad ham udfærdige en latinsk version af det Ny Testamente.

Efter Damasus' død blev modstanden mod bl.a. Hieronymus' munkeidealier i Rom for stor og han rejste til Palæstina, og sammen med den rige enke Paula og hendes datter Julia Eustochium grundlagde de et mandekloster og et kvindekloster i Bethlehem i 389. Her gik han så i gang med flere bogprojekter, bl.a. en oversættelse til latin af det Gamle Testamente direkte fra hebraisk uden om den græske Septuaginta, som blev færdig 20 år efter oversættelsen af NT.

---

¹ Asterisk betyder, at termen kan/skal indgå i pensum for Almen sprogforståelse. Listen over de samlede termini findes til sidst i artiklen.

Tekstgenren*

Oversættelsen skal altså tjene til at udbrede den kristne tanke for den latintalende vestlige del af romerriget; da de troende var mennesker fra alle befolkningsgrupper, skulle teksten være forståelig, ikke indforstået eller hermetisk, og være egnet til mundtlig fremførelse under gudstjenesten. Det er træk, der kalder på almindelig sprogbrug, ikke fagsprog*, en umiddelbar forståelig syntaks med få ledsætninger* bundet til hovedsætningen* samt en gennemskuelig ordstilling*.

Grammatisk og semantisk kohærens

Her stiller spørgsmålet sig, hvad der gør en tekst til en tekst. Man kan have tekster, der syntaktisk* er brudt sammen, således at modtageren ikke kan finde ud af de roller, som er på spil i ytringen*, fx 'fisken spiste bjørnen' eller 'mig slå Lars', hvor ordstilling* og pronominalbøjning* er tvetydige. Sådanne grammatiske formelle brud kaldes brud på kohæsionen eller på den grammatiske kohærens*. Jeg foretrækker denne sidste terminus, fordi der hersker forvirring i brugen af disse to begreber. Et brud på den leksikalske, betydningsmæssige sammenhæng kaldes semantisk kohærens*, hvor enten referenterne ikke kan identificeres, som i 'Mød mig her ved middagstid i morgen med en lille pind på omkring denne størrelse i den ene hånd', eller referenterne fra forskellige domæner kobles på en uforståelig måde, som i 'Københavns chauffør. Skindtøj til hospitalschauffør. De andre er sagt op. E'er som ikke har spist i Eden. Tilsiges. Grøn lak. Rød lak til politibil. Hospitalsbil...'.² På den anden side kan man også have tekster, der på overfladen indeholder brud, men som alligevel hænger sammen, som i 'Jeg har altid været glad for broccoli'. Grøntsager er sundere end kødprodukter. Forskellen mellem animalske og vegetabiliske fødevarergrupper er iøjnefaldende: 'Fisk er sundt...'.³ Her er det jeg-personens opfattelse af madvarer, der binder teksten sammen, selv om koblingerne mellem sætningerne er udeladt og der heller ikke er nogen redundans* af nominaler*.

---

² Eksemplerne er fra Rosenbaum/Sonne: Det er et bånd der taler, rev. udg. Kbh. (Gyldendal) 1993 (1.udg. 1979) ss. 42+47.

³ Eks. stammer fra Line Andersen: Almen sprogforståelse, Dansk lærerforening 2005, 119.

Den kommunikative model for tekstanalysen

Ud fra de ovennævnte eksempler, der viser vanskelighederne ved en formel eller semantisk definition, må vi konkludere, at løsningen må ligge i en helhedsvurdering af teksten, og den etableres ved, at en tekst har én kommunikativ* funktion eller intention*; den skaber sammenhæng på det overordnede tekstniveau. På det nærmest underordnede niveau finder vi afsnittenes kommunikative delfunktioner, og basisniveauet udgøres af sætningernes kommunikative funktion, der, som vi så ovenfor, kan være vanskelige at bestemme formelt og semantisk, men som skal være i overensstemmelse med tekstens overordnede intention⁴. En sætning betraget som kommunikativ enhed kalder jeg 'ytring'*⁵. Den samlede kraft af ytringerne udgør tekstens 'intention'*⁶. Da en ytring både har en forside og en indholdsside ligesom ethvert andet sprogligt tegn, kalder jeg forsidens for 'sætning'*⁵ og indholdssiden for 'proposition'*⁶. Sætningens konstituent* udgøres så dels af ordene*⁷, delt op i ordklasser*⁸ ud fra ordenes form, dels af ledfunktioner*, kaldet sætningsled*⁹, der strukturerer ordene eller ordkombinationerne, fraserne* eller udtrykkene, som får sætningen til at blive en indholdsmæssig helhed. Propositionens elementer er referencen* og prædikationen*, som i virkeligheden er de moderne udtryk for det antikke 'subjekt'/'hypokeimenon' og 'prædikat'/'kategoroumenon', nemlig sætningens emne og det, der udsiges om dette emne, 'omsagnet' eller udsigelsen. Da sætningens emne i princippet er en kendt størrelse, som sætningen skal gå ud fra for at knytte an til den foregående sætning, og udsigelsen principielt er det nye, som afsender vil meddele modtager, kaldes referencen også for topik eller det kendte element eller tema* (fra græsk 'det, der er sat' (som talens genstand)), mens prædikationen kaldes det nye element, kommentar eller rema* (fra græsk 'det, der er

---

⁴ Som væsentlig inspiration tjener her Klaus Brinker: *Linguistische Textanalyse. Eine Einführung in Grundbegriffe und Methoden*, 3. durchges. u. erw. Aufl., Berlin 1992 (1. Aufl. 1985), ss. 18ff.

⁵ Termen bliver jo brugt i mange forbindelser, men dog primært formelt i forbindelser som 'hoved-*' og 'bisætning*', 'infinktiv-*' og 'participialsætning*', selv om de lige så hyppigt brugte 'helsætning*' og 'ledsætning*' er funktions-størrelser.

⁶ Termen angiver sætningens udsagn om virkeligheden og dækker således indholdssiden.

⁷ 'Ordet'* er det mindste selvstændige element i en sætning med en udtryksside/form* og en indholdsside/betydning*.

⁸ Hertil hører traditionelt 'substantiv*', 'proprium*', 'verbum*', 'adjektiv*', 'adverbium*', 'pronomen*', 'præposition*', 'konjunktion*', 'numerales*', 'interjektion*', 'infinktivmærke*'.

⁹ Hertil hører traditionelt 'subjekt*', 'verballed*', 'direkte objekt*', 'indirekte objekt*', 'adverbialled*', 'subjektsprædikat*', 'objektsprædikat*', 'konjunktionale*', 'overled*', 'underled*'.

udsagt⁷). I det følgende vil jeg bruge tema-remaparet og termen ‘referent’⁸ om det objekt i virkeligheden, som tema eller rema henviser til.

Da jeg kun vil arbejde med nominer⁹ og nominalgrupper⁹ i bibelteksten, udelades behandlingen af verber, der indtager en speciel plads i en sådan struktur.

Den skitserede model kunne se således ud:

Tekst: ét tematisk orienteringspunkt = én intention = én tekstuel funktion			
Afsnit: delfunktion		Afsnit: delfunktion	
Ytring: basisfunktion		Ytring: basisfunktion	Ytring: basisfunktion
<i>indhold</i>	<i>form</i>		
<i>proposition</i>	<i>sætning</i>		
<i>tema-remap</i>	<i>sætningsled</i>		
<i>Ord og ordkombinationer</i>			

I det følgende vil jeg anvende begreberne på en kommunikativ analyse af teksten. Først følger teksten.

*Teksten*¹⁰

1 In principio erat verbum, et verbum erat apud Deum, et Deus erat verbum.

A¹¹ B B C C B

2 Hoc erat in principio apud Deum.

B A C

3 Omnia per ipsum facta sunt: et sine ipso factum est nihil, quod factum est,

D B/C B/C D

4 in ipso vita erat, et vita erat lux hominum:

B/C E E F D

5 et lux in tenebris lucet, et tenebrae eam non comprehenderunt.

F G G F

6 Fuit homo missus a Deo, cui nomen erat Ioannes.

H C H H

7 Hic venit in testimonium ut testimonium perhiberet de lumine, ut omnes crederent

H I I F D

¹⁰ Jeg følger Novum Testamentum Latine, cur. E. Nestle, ed. undecima, Stuttgart (Württembergische Bibelanstalt) 1971, (ed. prima 1906).

¹¹ De store bogstaver angiver referenter; samme bogstav = samme referent. Se i øvrigt **Tema-remastruktur** og **Kohærens-struktur**.

per illum.

H

8 Non erat ille lux, sed ut testimonium perhiberet de lumine.

H F I F

9 Erat lux vera, quae illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.

? F D J

10 In mundo erat, et mundus per ipsum factus est, et mundus eum non cognovit.

J J ? J ?

11 In propria venit, et sui eum non receperunt.

? ? ?

12 quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his, qui credunt

D ? ? D K C D

in nomine eius :

C

13 qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed

D L L L

ex Deo nati sunt.

C

14 et verbum caro factum est, et habitavit in nobis: et vidimus gloriam eius,

B L D M

gloriam quasi unigeniti a patre plenum gratiae, et veritatis.

M N C O P

15 Ioannes testimonium perhibet de ipso, et clamat dicens: Hic erat, quem dixi: Qui post me

H I ? ? ? H

venturus est, ante me factus est, qua prior me erat.

H H

16 Et de plenitudine eius nos omnes accepimus, et gratiam pro gratia.

Q ? D O O

17 quia lex per Moysen data est, gratia, et veritas per Iesum Christum facta est.

R S O P ?=T

18 Deum nemo vidit umquam: unigenitus filius, qui est in sinu patris, ipse enarravit.

C D T T C

Oversættelse¹²

Ordet

- 1 I begyndelsen var Ordet, og Ordet var hos Gud, og Ordet var Gud
- 2 Han var i begyndelsen hos Gud.
- 3 Alt blev til ved ham, og uden ham blev intet til af det, som er.
- 4 I ham var liv, og livet var menneskers lys.
- 5 Og lyset skinner i mørket, og mørket greb det ikke.
- 6 Et menneske stod frem, udsendt af Gud, hans navn var Johannes.
- 7 Han kom for at aflægge vidnesbyrd, han skulle vidne om lyset, for at alle skulle komme til tro ved ham.
- 8 Selv var han ikke lyset, men han skulle vidne om lyset.
- 9 Lyset, det sande lys, som oplyser ethvert menneske, var ved at komme til verden.
- 10 Han var i verden, og verden var blevet til ved ham, og verden kendte ham ikke.
- 11 Han kom til sit eget, og hans egne tog ikke imod ham.
- 12 Men dem, der tog imod ham, gav han ret til at blive Guds børn, dem, der tror på hans navn;
- 13 de er ikke født af blod, ikke af køds vilje, ikke af mands vilje, men af Gud.

---

¹² Jeg følger Det Nye Testamente *i ny oversættelse*, Det danske Bibelselskab, 1.udg. 1.opl., København 1989.

Skematisk oversigt

Oversigten viser nominalgrupperne, der står for referenterne* til den virkelige verden. Her kan man se, hvordan temaerne introduceres, udvikler sig, gentages og binder teksten sammen. Det interessante er spørgsmålstegnene, hvor jeg ser nogle kohærens*problemer. De kommenteres i afsnittet ‘Kohærensstrukturen’.

1	A	B	C																
2	A	B	C																
3		B?	C?	D															
4		B?	C?		E	F													
5						F	G												
6			C					H											
7				D		F		H	I										
8						F		H	I										
9				D		F												?	
10									J									?	
11																		?	
12			C	D						K								?	
13			C	D							L								
14		B	C	D							L	M	N	O	P				
15								H	I									?	
16				D										O		Q			
17														O	P		R	S	?=T
18			C											N=T					T

Tema-remastruktur

For at få et overblik over sammenhænge i teksten, som til syvende og sidst skal garantere den ene kommunikative funktion* eller intentionen*, som jeg har kaldt den, bruger man tema-rema-parret* efter først at have kendetegnet de enkelte nominer* og nominalgrupper* og set deres tilstedeværelse i teksten. Teksten er jo kun en lille del af et større hele, så i virkeligheden er vi på afsnitniveau, men det må række her. Kohærens* er det egentlige bindemiddel i tekstlig henseende og er sætningsoverskridende, mens tema-rema* er ytringsbaseret*, altså sætningsbaseret i kommunikativ forstand. Jeg starter med tema-rema-strukturen. Tema er udgangspunktet for propositionen*, det element, der indleder ytringen og skal binde den sammen med konteksten* og den foregående sætning, hvis der er en sådan, eller

refererer til situationen mellem deltagerne eller til deres almene viden, den encyklopædiske viden* blandt almindelige mennesker; rema* er det nye, der skal siges om udgangspunktet. I 1. vers har vi en eksemplarisk tema-remastruktur;

In principio erat verbum, et verbum erat apud Deum, et Deus erat verbum.,

A   B   B   C   C   B

idet 'in principio' som start på en tekst regnes for tema, selv om det jo er en nyhed i og med, at teksten starter, men man går ud fra, at udtrykket er forståeligt for alle fra scratch, så A er tema, hvorefter prædikationen* følger, det nye, og det er 'erat verbum', men da jeg kun medtager nominaler, nøjes vi med 'verbum'. I næste ytring er 'verbum' så tema* og 'apud Deum' så rema som nyt stedsadverbial*, og i næste ytring er 'Deus' så tema* og 'verbum' rema*:

In principio erat verbum, et verbum erat apud Deum, et Deus erat verbum.

T   R   /   T   R   /   T   R

Her opfører latin sig som de moderne sprog med en tydelig venstre-højreorienteret informationsstruktur*, afhængig af læseretningen, idet tema* binder an med den foregående sætning og rema* er den nye information, der vokser frem mod højre. I den næste ytring skifter rema* så rolle i kraft af, at det nu er kendt stof. Selv om 'verbum' er kendt fra første ytring, bliver det alligevel rema* i tredje ytring, fordi vi her får en ny definition. Første og anden ytring stiller jo fokus på noget andet.

Man kan også lægge mærke til, at verbet* er skellet mellem kendt og nyt præcist som på de moderne sprog, men altså et nyt ordstillingstræk på latin. Derudover er ytringer selvstændige funktionelle enheder og bør ikke sættes lig med hverken sætninger eller helsætninger som sådan; ofte følges de ad, men langt fra altid; tydeligste eksempel er svaret 'Ja' på et ja/nej-spørgsmål: det er hverken en sætning eller en helsætning, men en ytring.

Ud fra tekststykket kan man se, at ovennævnte struktur følges langt hen ad vejen, undtagen hvor verbet er en sammensat tid eller meget tungt, fx 'et tenebrae eam non comprehenderit' (5), hvor både 'tenebrae' og 'eam' er tema*, da de er nævnt før og 'eam' er et pronomener*, mens verbet* 'comprehenderit' i kraft af sin længde og sin betydning er sætningens egentlige rema*, så det får vægt til sidst. Pronominer* er jo de fødte elementer til at optræde som temaer, da deres funktion er at være stedfortrædere for et nomen. De er bærere af en anaforisk* relation, der viser tilbage til noget førnævnt. 'tenebrae' er ligeledes en anafor*, da ordet er gentaget. Langt hen

ad vejen går modellen op med den voksende nyhedsstrøm til højre. Det kan også ses af, at i oversigtsskemaet optræder det næste bogstav i alfabetet til højre (A > B eller B > F, etc.). Hvor det ikke er tilfældet, er der emfaser*, markeringer el. lign. på spil. Det lader jeg ligge her.

*Kohærens-struktur**

Mens tema-remamodstillingen* behandler den enkelte ytrings* informationsstruktur*, selvfølgelig under hensyntagen til de nærmest følgende ytringer, da man ellers ikke kan definere kendt og nyt indhold, sigter kohærensstrukturen* mod hele tekster og i hvert fald mod hele afsnit. Ved hjælp af denne struktur søger man at finde det ene emneområde, som teksten ønsker at kommunikere til modtageren. Da et sådant emneområde skal kunne ses, kan man stille det op som i oversigtsskemaet med begreber fra A til T i dette tilfælde og se udviklingen af tankegangen hen imod afsnittets slutning. For at binde to begreber sammen i én betydningskæde må der være en referenceidentitet* mellem dem, dvs. de skal henvise til samme objekt i virkeligheden, fysisk eller metafysisk. I vores metafysisk prægede tekst er 'Deus' og 'pater' referenceidentiske* og 'unigenitus', 'filius' og 'Jesus Christus' ligeledes. Der fremhæves godt nok forskellige træk ved objekterne, men det er en anden sag. Den hører til den betydningsmæssige side af tekstfortolkningen, som vi udelader her. For sammenbindingen af teksten er det godt nok med referencen. Ser vi på træk, der får begreberne til at hænge sammen, finder vi den simple gentagelse, fx 'in principio', 'apud Deum', 'verbum' i vers 1 og 2. Så har vi pronominal gentagelse i 'lux' og 'eam' (5) og i 'nihil, quod...' Vi finder stammevariationen imellem 'lux' og 'lumen' (8) sammen med 'illuminat' (9). Betragter vi den jordiske part i sagen, mennesket, finder vi 'homo' (6), 'Joannes' (6), 'hominum' (5) og 'omnes' (7), og jeg tager 'omnia'(3) med i denne serie. I den mere semantiske* ende af kohærensstrukturen*, som kræver en fortolkning, finder man 'hominum' (4) og 'in tenebris' og 'tenebrae'(5) bundet sammen af 'lux'. Her er vi ovre i overvejelser over, hvilke betydningsmæssige bånd der konstituerer det jordiske område. Et lignende element findes i beskrivelsen af de troende i vers 13: 'qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri', som ikke har del i disse menneskelige træk, der alle peger i samme retning, men netop er troende 'sed ex Deo nati sunt'. Her får vi de to domæner trukket skarpt op, og det bliver desto mere interessant, når der i vers 14 står 'et

verbum caro factum est', hvor de to domæner bindes sammen på den religionshistorisk enestående måde.¹³

Principperne skulle være tydeligt illustrerede nu. Tilbage står de spørgsmålstejn, jeg har angivet i oversigtsskemaet i vers 3-4 og 9-17 og som egentlig er årsagen til hele skriveriet her.

I vers 3 og 4 optræder det anaforiske* pronominalement* 'per ipsum', 'sine ipso' og 'in ipso'; i vers 2 optræder to mulige referencer for dette ipsum, nemlig 'hoc', som viser tilbage til 'verbum' i vers 1, og 'apud Deum'. 'per ipsum' kan i kraft af sin endelse referere til begge størrelser, og det er rent sprogligt enestående, at teksten er ambivalent på dette sted. Det ville ikke gå i en moderne stilistik. Begge referencer er plausible, fordi vers 1 sætter lighedstegn mellem 'Deus' og 'verbum'. Det er oversætteren, der får problemet; 1989-udgaven af NT skriver '... og Ordet var Gud. **Han** var i begyndelsen hos Gud...' (min fremhævelse). Hvem er Han? Rent sprogligt er det volapyk med et forkert køn. Den græske tekst lader 'ordet' være reference* for det anaforiske* 'dette', da de to står lige op ad hinanden i teksten¹⁴. 'Det' ville altså have været sprogligt korrekt. I Seidelin-oversættelsen finder vi det derfor også: ...og Ordet selv var Gud. Det var fra først hos Gud,...¹⁵ Hvorfor skriver 1989-udgaven 'Han'? Svaret må være en teologisk fortolkning ud fra en kataforisk* læsning af teksten, idet pronominet 'ipsum' identificeres med den opklaring af mysteriet, der finder sted i vers 17. Og det er et bemærkelsesværdigt sprogligt træk, at et pronomener* skal vise så langt frem mod sin reference*. Det kan kun give mening, hvis talegenstanden er kendt som bagved-liggende samlingspunkt.

Og dermed når vi til de næste spørgsmålstejn i teksten i vers 9 til 17. Vers 9 indleder med 'Erat lux vera, quae ...', som i første omgang har et uidentificeret subjekt* i 'erat', som netop ikke er den nærmeste reference, Ioannes, der udelukkes ud fra vers 8: 'non erat ille lux'. Det er heller ingen definition af det sande lys som sådan, for så er tempus*, her imperfektum*/præteritum* valgt forkert, når den relative* ledsætning står i præsens*. Der må være en af modtageren kendt subjektreference*, som i vers 9 får egenskaben 'vera lux', i vers 10 stedet 'in mundo' og egenskaben 'skaber' ud fra 'et mundus per ipsum factus est', i vers 11 sit

---

¹³ En oversigt over mulige eksplicite og implicite former for gentagelse findes i Brinker 1992, 27-48.

¹⁴ ...καὶ θεὸς ἐν ἡμῶν λόγος. οὗτος ἐν... Novum Testamentum Graece novis curis elab. E. Nestle et Kurt Aland, ed. vicesima quinta 1963 (ed. prima 1898), p. 230.

¹⁵ Anna Sophie og Paul Seidelin: Det NYE Testamente, Kbh. 1974, s. 208.

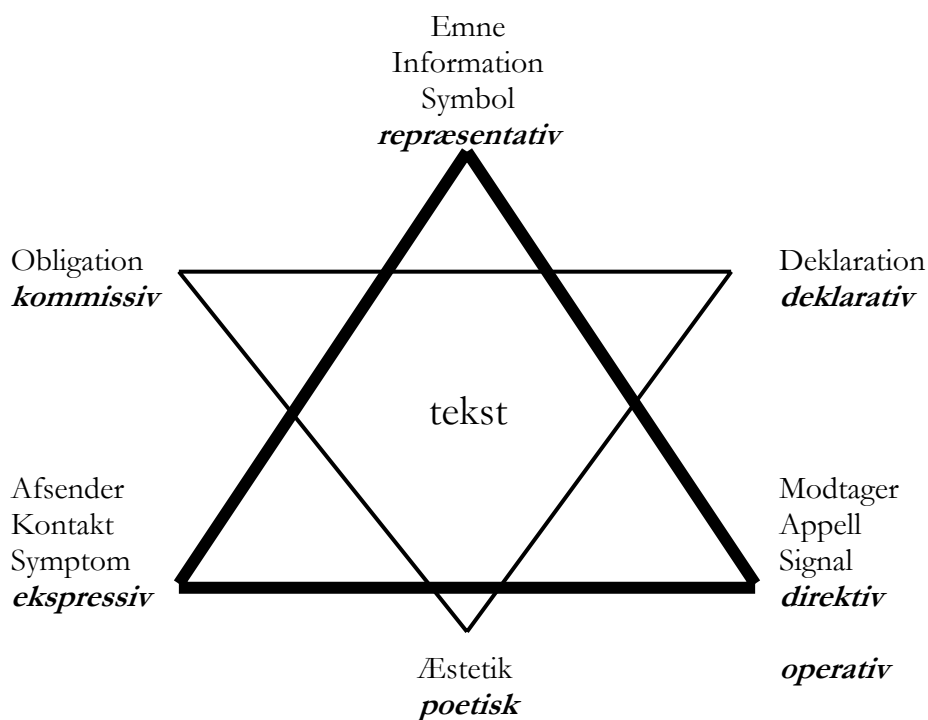
bestemmelsessted ‘in propria’ og ‘sui’, i vers 12 sin specielle evne ‘dedit ... potestatem filios Dei fieri’, hvor identifikationen nærmer sig. Denne identifikation styrkes i vers 14 gennem udtrykket ‘gloriam quasi unigeniti a patre plenum gratiae, et veritatis’, selv om det her kun er en sammenligning ‘quasi’ og ingen identifikation endnu. Men den kommer med Johannes som vidnesbyrd og instrument i vers 17: ‘... gratia, et veritas per Iesum Christum facta est’ og i vers 18, hvor både status ‘unigenitus filius’ og oprindelsesstedet ‘in sinu patris’ angives ud over Jesus’ funktion som tolk og kødeliggjort symbol på Gud: ‘enarravit’. Det gik ikke i en dansk stil, men denne langstrakte kataforiske* kæde, katena*, fungerer, fordi modtagerne allerede ved, hvad teksten går ud på. Men det er sprogligt ganske utilladeligt at introducere en ukendt størrelse som implicit subjekt* eller som pronomener* uden tydelig reference. Derfor oversætter 1989-udgaven også vers 9 ‘erat lux vera, quae...’ med ‘Lyset, det sande lys,... var ved at komme til verden’, som er en tilsløring af det, der egentlig står¹⁶, men som så fortsætter korrekt: ‘**Han** var i verden...’ (min fremhæv.) og kulminerer i navnets nævnelse i vers 17. Det er denne kataforiske* katena*, der også får 1989-udgaven til at oversætte vers 2: ‘Hoc erat in principio apud Deum’ med ‘**Han** var i begyndelsen hos Gud’ (min fremhæv.). Seidelinerne skriver i deres udgave (s. 208f.): ‘(9) Lyset var det sande, ... (10) Ordet var i Verden, og Verden blev til ved det, og verden kendte det ikke. (11) Han kom til sit eget, og hans egne tog ikke imod ham’. De tolker ‘erat lux vera’ som ‘lux’ som subjekt* og ‘vera’ som prædikat* uden at gøre rede for tempusskiftet* og skifter reference fra ‘Ordet’ i vers 10 til ‘Han’ i vers 11, hvad der er et brud i kohærensens*. I en dansk stil ville en tvetydig anafor* ikke være tilladt, ej heller et subjektskift og pronominal kataforer*, der først finder deres løsning otte vers længere frem. Når det åbenbart går her, skyldes det den forventede talegenstand, tekstens betydningsinstans, som koncentrerer sig om én guddommelig størrelse. Sammenhængen garanteres af de indviedes forforståelse, deres religiøse viden generelt, eller deres kendskab til evangelierne specielt. Det hører så ind under den kulturelle* eller situative* kontekst* og deltageres forudsætninger, præsuppositioner*. Afsnittet slutter så med en opløsning af alle tvivlsspørgsmål, hvorved afsnittet får en naturlig slutning. Teksten hænger alligevel sammen i sidste ende og får i 1989-udgaven sit afsnit benævnt ‘Ordet’.

---

¹⁶ Se NT graece: Ἐν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ἡ φημί τῆι πάντα ἀνθρώπων; ... s. 230.

Teksters kommunikative genrer

Efter nu at have set på den indre sammenhæng i teksten og to aspekter af metoder til at se informationsstrukturer i tekster, vil jeg nu forsøge at ridse en religiøs teksts kommunikative tekstgenre op. Vi starter med et skema.

Skemaet er et forsøg på at integrere talehandlinger, kommunikationsdeltagere og tekstgenrer, hvor den fede trekant betegner de tre hovedelementer, afsender*, modtager* og emnet*:¹⁷

Er en teksts formål at formidle information, er den emneorienteret*, og selve fremstillingen af sagsforholdet er i centrum. Lingvisten og sprogpsykologen Bühler kalder denne funktion for symbolsk*, Reiß for informativ*. Eksempler på sådanne tekster er typisk love, lærebøger og leksika.

Lægger teksten vægt på formen og udtrykket, er den afsenderorienteret*, fordi forfatteren bevidst arbejder med æstetiske virkemidler. Bühler kalder den for symptomal*, Reiß for ekspressiv*. Typiske eksempler er digte, romaner, essays.

---

¹⁷ Fremstillingen er baseret på Katharina Reiß' studier i tekstgenrer og oversættelsesproblematik, se især Reiß 1974, Reiß 1976 og Thiel 1974, som i princippet går ud fra Bühler, Karl: Sprachtheorie. Die Darstellungsfunktion der Sprache, Jena 1934, Stuttgart 1965. De øvrige titler i bibliografien er forstudier eller bearbejdelser af de nævnte tre.

Er teksten møntet på at frembringe en handling hos modtageren, har den ifølge Bühler signalfunktion*, som Reiß kalder appellativ*. Eksempler er reklamer, politisk propaganda og missionerende tekster.

Ifølge Roman Jakobson afhænger en teksts verbale struktur af den primære tekstfunktion; derfor kan man koble teksttyper, kommunikativ situation, sproglig udtryksmåde og talehandlinger sammen, da tekstens syntaktiske* og semantiske* virkemidler udgør udtrykssiden af tekstens pragmatik*, dens relationer mellem deltagerne og dens intention*. Det er det, jeg har forsøgt ved at føje den anden trekant i ovennævnte skema til, som indeholder de øvrige talehandlingsfunktioner*, man opererer med i dag efter Austin og Searle¹⁸.

Til den informative* funktion svarer den repræsentative* talehandling, eksemplificeret ved handlinger som at reportere, beskrive, konkludere, indrømme, evaluere.

Den deklarative* funktion indgår i en institutionel handling, der forandrer virkeligheden i og med den udtales, fx at døbe, vie, deklare.

Den direktive* funktion findes i anvisende handlinger, hvor afsender ønsker, at modtager udfører en handling, fx at kommandere, beordre, tigge, forbyde, tillade, advare, invitere.

Den poetiske* funktion angår de rent sproglige virkemidler og indgår på sin vis i alle øvrige funktioner. Kun hvis teksten er en onomatopoetisk* ordleg, kunne man forestille sig, at denne funktion er den dominerende.

Den kommissive* eller forpligtende funktion indgår i talehandlinger, der vedrører afsenderens egen forpligtelse over for modtageren, fx at sværge, love, tilbyde, invitere.

Den ekspressive* funktion, der udgår fra afsenderen, omfatter også den kontaktskabende* talehandling, fx at undskylde, kondolere, komplimentere, hilse, takke, signalere tags i en samtale.

---

¹⁸ J.L. Austin: *How to do things with words*, Oxford 1962 (ty. overs. *Zur Theorie der Sprechakte*, Stuttgart 1972). J.R. Searle: *Speech Acts. An Essay in the Philosophy of Language*, Cambridge 1969 (ty. overs. *Sprechakte. Ein sprachphilosophischer Essay*, Frankfurt 1971).

Vulgata
Generelle genretræk

Ud fra det ovennævnte analyseprogram skulle det fremgå, at vi befinder os i den appellative tekstfunktion, idet reklamer produceres for at få køberne til at investere i et bestemt produkt, altså provokere til køb, politiske propagandatekster formuleres for at få vælgerne til at stemme eller indtræde i et bestemt parti eller for at få parlamentet til at vedtage et lovforslag, missionerende tekster forfattes for at få modtagerne til at lade sig døbe, gå ind i trosfællesskabet, handle ud fra den religiøse ideologi.

Ud fra sine undersøgelser konkluderer Reiß 1974, 95ff., at der består et spændingsforhold mellem emne og udtryksmåde i alle appellative tekster; for reklamernes vedkommende ligger det i varens hverdagskarakter og reklamens sproglige lån fra videnskab og digtning og overlæssede ordsammensætninger; for politiske tekster kunne man nævne en overdreven brug af hyperbler, ironi og ordspil¹⁹ på varierende stilniveau; og for religiøse tekster er gabet mellem det menneskelige sprog og det guddommelige indhold givet på forhånd; en brobygning synes umulig og vanskelighederne viser sig ved en blanding af fiktions- og nonfiktionssprog, mellem informativ fremstilling og poetisk formgivning, fx fiktionstyper i biblen; stilniveauet undgår det vulgære og lave, ligeledes undgås fremmedord. Uanset hvilke genretræk man finder, tjener de ikke til at give en meddelelse eller en æstetisk nydelse, men til provokation af en holdningsændring og/eller en handling fra modtagerens side.

Modtagerappellens tre faktorer: mentalitet, tid og sted

For at budskabet kan nå modtageren er afsenderen nødt til at kende ham så godt som muligt. Der er forskel på at tale til voksne eller børn, rige eller fattige, magtfulde eller svage mennesker, uddannede eller uuddannede. Afsender skal kende

---

¹⁹ Se fx den yderst humoristiske samling af politikerbravader i Günter Pursch (Hrsg.): Das Parlamentarische Schimpf&Schmunzelllexikon, Von Abbruchunternehmen bis Zynismus 1949-1991, München 1992.

mentaliteten hos modtagergruppen for at kunne motivere, han skal tage hensyn til de geografiske leveomstændigheder, og til sidst skal han tage hensyn til den tidsmæssige horisont, for at sprogbrugen kan være aktuel, ikke forældet eller bare uinteressant. Alle tre aspekter har nok bevæget Damasus til at bede Hieronymus gå i gang med oversættelsen i en tid, hvor græsk var på tilbagetog, hvor der skulle tales til de socialt laverestående borgere, som ikke havde nogen forståelse for de græske teksters oprindelse i 1. årh. e. Kr.

Appellen kan rette sig mod emnet, mod intellektet og mod emotionerne hos modtagergruppen. Emnet er for produktreklamen 'køb mig!', for partipropagandaen 'vælg mig!' og for den missionerende tekst 'følg mit eksempel!'. Sprogligt benytter appellen sig af den velkendte triade logos*, patos* og etos*, idet den intellektuelle appel (logos*) skal forsøge at **overbevise** modtageren om en nødvendig, meningsfyldt og positiv reaktion, mens den emotionelle appel (patos*) forsøger at **overtale** modtageren ved hjælp af psykologi og affektbetonede midler og en påkaldelse af det moralsk positive (etos*) i anliggendet.

Tekstens mikrostruktur

Specifikke genretræk

Det er her, den sproglige analyse sætter ind. Alle stiltræk findes selvfølgelig også i alle andre tekstgenrer, men her skal de bruges til at vække modtageren til en ønsket handling, indstilling eller anden reaktion. Alle forståelsesbarrierer bør derfor elimineres. Sproget bør derfor være enkelt, uden fremmedord og andre uforståeligheder for den bredere masse, sætningsstrukturen bør ligeledes være enkel, uden for mange underordninger, på et jævnt stilleje.

Ser vi på Johannes-evangeliet, er der ingen fremmedord*, undtagen 'Moyses' (1,16); der er få neologismer*, 'unigenitus' (1,14,18), ordvalget er enkelt og fokuseret på nogle få væsentlige begreber som 'verbum, Deum, vita, lux, testimonium, mundus, filios Dei, voluntas, caro, gloria, gratia, veritas, plenitudo, unigenitus filius' (passim 1,1-18). Sætningsbygningen er ligeledes meget overskuelig; der er flest helsætninger* i syndetisk* kobling; de fleste ledsætninger* er relative* sætninger. Eneste mere komplicerede formationer er vers 7 om Johannes' mission med en hensigts- og en følgeledsætning*, samt vers 12 om belønningen af dem, der bliver Guds børn, med

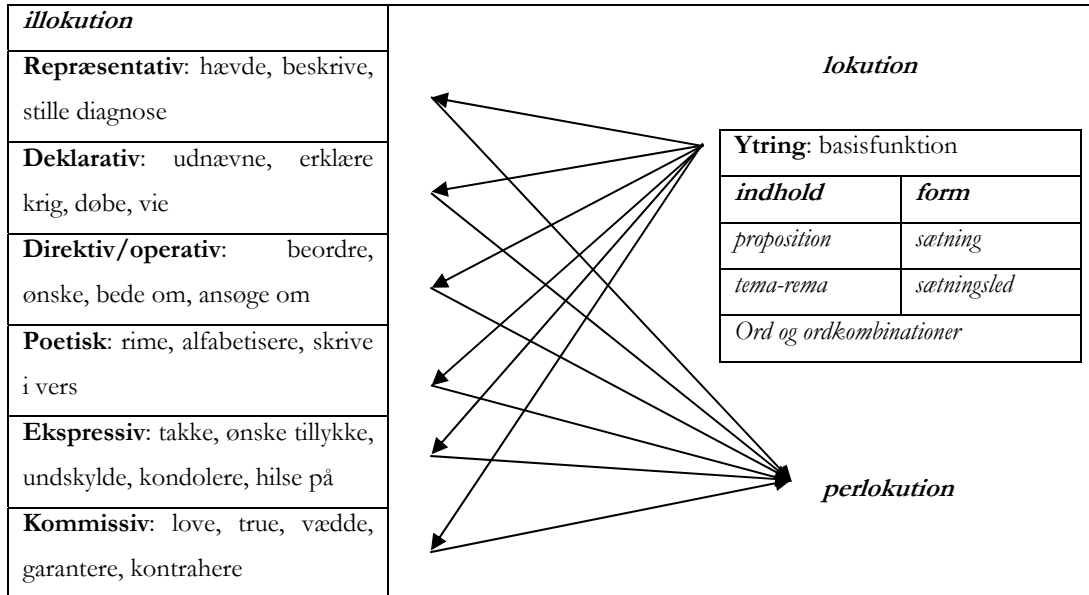
den vulgærlatinske underledsstruktur* ‘potestatem filios Dei fieri’ samt en række relative* ledsætninger, endda ordnet som negativ triade* med positivt klimaks* ‘ex Deo’. Gentagelserne i vers 14 og 16 af gloria, gratia og veritas og den elegante antitese* i 17 af Moses som lovgiver, men Jesus som nådes- og sandhedsskaber bidrager til budskabets memoria*. Billedsproget er såre anskueligt, lige fra det stedsbestemte ‘apud Deum’ (1,1), ‘et lux in tenebris lucet, et tenebrae eam non comprehenderunt’ (1,5), endda med en personifikation* af mørket som nonkognitivt, til vers 18 ‘unigenitus filius, qui est in sinu patris, ipse enarravit’, hvor man med skulpturel klarhed kan se scenen for sine øjne.

Sproget er således leksikalsk set præget af forståelighed og klarhed med en enkel sætningsstruktur. Udsagnene er markante, fx ‘Deus erat verbum’, og billederne er anskuelige og er lette at huske, med andre ord: de virker, er suggestive og appellerer til modtageren. Folkeligheden garanteres af sproget for folket, den store anonyme masse, og sætningerne er korte, parataktiske med billeder, idiomer*, gentagelser; især redundans* og triader* er typiske for genrer for folket. Den implicitte læser i Vulgata ligner nok den almindelige romer. Emotionelt spilles der i teksten jo på Guds børn og Jesus’ nåde og fylde, dvs. en metafysisk lykketilstand som mål for det troende menneskes stræben. Som troværdighedsinstrument bruges Johannes, der jo selv er et kødeligt menneske, og bevidner Jesus’ eksistens: ‘hic venit in testimonium, ...’ (1,7 og 1,15: ‘hic erat, quem dixi.’). Så selv logos* kan bruges i en metafysisk sags tjeneste.

Udvidelse af ytringsmodellen

Tidligere i dette indlæg bragte jeg en model over ytringens todeling i form og indhold. Nu må vi udvide den og integrere den i teksternes kommunikationsgenrer, den såkaldte illokutionære* kraft, der ligger i enhver ytring. Selve dens form og indhold kaldes dens lokution*, men dens iboende kommunikative funktion hedder altså ‘in-lokution’ > illokution*. Grundfunktionerne er de samme som nævnt i skemaet ovenfor, da de enkelte ytringer i en given tekst samlet bidrager til tekstens kommunikative genre. Det betyder ikke, at alle ytringer giver udtryk for den samme funktion i teksten, langt fra, men set i sammenhæng kan man udpege en kommunikativ grundfunktion.

De illokutive grundfunktioner

Som man kan se, er der sat en ekstra dimension ind, perlokutionen*, som betegner virkningen af ytringen. Den bliver ikke behandlet her, men er med for at vise bevægelsen rent analytisk fra en form-indhold-opbygning, lokutionen*, til en kommunikativ funktion, illokutionen*, og videre til dens formodede virkning på modtageren. I vores tilfælde afhænger virkningen af, om evangelierne formåede at gøre vesten kristen. Den samlede funktion af biblen må vist siges at have haft stor succes, så appelfunktionen har udøvet sin virkning.

Ser man på de enkelte ytringer i vores tekst, finder vi en del definitioner af typen 'x er y', som altså er teser, sat af afsenderen. De er ikke rene meddelelser, men led i afsenders plan om et religiøst system. Da det meste er holdt i imperfektum*/præteritum*, selv om tempus* er brugt noget inkonsekvent, fremtræder det som en fortalt historisk begivenhed med episk præteritum* som fortællelid. Ud over disse definatoriske og episke elementer indføres de egenskaber om Jesus, det sande lys, herligheden fuld af nåde og sandhed, som skal få modtagerne til at vælge Gud og hans enbårne søn. Ved at placere disse værdier højest på rangstigen bliver de jordiske værdier, blod, kødelighed og mandens vilje rangeret lavest, og vi får en plusords*- og en minusords*-skala. En sådan indirekte evaluering er en væsentlig appelfaktor* eller -indikator*, som slet ikke behøver at være udtrykt

direkte, fx ved udsagn som 'jeg ønsker for jer, at...' og lign. Som bevis i den historiske fortælling figurerer Johannes, der jo selv siger, at han er kommet for at bringe vidnesbyrd. Målet for afsender er, at modtagerne ønsker at blive 'filii Dei' med alle de positive konnotationer*, som tekststykket lægger op til.²⁰

Rent lingvistisk er der altså tale om at se på ytringernes samspil, de konnotationer* og værdiskalaer*, der kaldes frem af det konkrete ordvalg, sætningsmønstrene, og eventuelle argumentative mønstre, som hjælper os til at se tekstens egentlige funktion. I en konkret talesituation, hvor teksten fremføres oralt, kunne man også se på parametre som intonation*, taletempo*, tryk*, accent* og lign. Det er det, man kunne gøre med en prædiken.

Slutord

Jeg håber at have vist mulighederne og dybden af en tekstlingvistisk analyse, der sigter mod en beskrivelse af sammenhænge i en tekst og en forståelse for tekstens kommunikative grundfunktion ud fra de enkelte ytringers grundfunktioner. Det er for mig at se de vigtigste aspekter af en tekstforståelse. Analysen er selvfølgelig ikke afsluttet endnu, især ikke inden for det nye fags, Almen sprogforståelses, rammer i gymnasiet, idet den enkelte sætnings form og funktioner, den traditionelle sætningsanalyse, står tilbage. Her er der også flere modeller at vælge imellem, men det falder uden for denne artikels emne. Til sidst kunne man se på de latinske leksemers* videre liv i de moderne sprog for også at tilgodese etymologi* og sproglægtskab*²¹. Ikke alle begreber og fagtermini, som kræves til det nye gymnasiefag, kunne illustreres her, men dog de fleste, og sådan forholder det sig jo faktisk med enhver tekst.²²

---

²⁰ Se Brinker 1992, 99-104 og 108-116 for de mulige analyseparametre.

²¹ Ord som 'principium, verbum, Deus, vita, lux, homo, nomen, lumen, illuminare, mundus, recipere, potestas, credere, caro, voluntas, gloria, gratia, veritas, testimonium, accipere, filius' er oplagte objekter til studiet af fremmedord*, låneord* og andre etymologiske kategorier.

²² Formelle argumentstrukturer var der ingen af i denne tekst, og høflighedsstrategier*, ansigtsbehov* og –trusler*, de såkaldte face-liftings*, og nedtoningsteknikker* om hensyn, ros, beskedenhed, enighed og det modsatte har jeg også ladet ligge, men vil man se et nærliggende eksempel kan man tage det næste afsnit i Johannes-evangeliet, 1,19-34, hvor Johannes er i samtale og forhør hos præster og levitter. Der er rigeligt materiale i den dialog.

Bibliografi

Andersen 2005

Andersen, Line. Almen sprogforståelse, Dansk lærerforening 2005

Brinker 1992

Brinker, Klaus: Linguistische Textanalyse. Eine Einführung in Grundbegriffe und Methoden, 3. durchges. u. erw. Aufl., Berlin 1992 (1985)

Reiß 1971

Reiß, Katharina: Möglichkeiten und Grenzen der Übersetzungskritik, München 1971

Reiß 1974

Reiß, Katharina: "Qualitätsmerkmale des appellbetonten Textes und ihre Übersetzungsproblematik", in: Wilss/ Thome: Aspekte der theoretischen, sprachenpaarbezogenen und angewandten Sprachwissenschaft. Referate und Diskussionsbeiträge des 1. übersetzungswissenschaftlichen Kolloquiums, etc., Saarbrücken 1974, 90-117

Reiß 1976

Reiß, Katharina: Texttyp und Übersetzungsmethode. Der operative Text, Kronberg/Ts. 1976

Reiß 1978

Reiß, Katharina: "Anwendbarkeit der Texttypologie mit besonderer Berücksichtigung der Sachprosa", in: Gomard/Poulsen (Hrsgg.): Stand und Möglichkeiten der Übersetzungswissenschaft, Acta Jutlandica LII, Humanities Series 54, Aarhus 1978, 27-35

Rosenbaum/Sonne 1993

Rosenbaum/Sonne: Det er et bånd der taler, rev. udg., København (Gyldendal) 1993 (1979)

Thiel 1974

Thiel, Gisela: "Methodische Probleme einer übersetzungsunterrichtlich relevanten Textanalyse", in: Wilss/Thome: Aspekte der theoretischen, sprachenpaarbezogenen und angewandten Übersetzungswissenschaft II. Referate und Diskussionsbeiträge des 2. übersetzungswissenschaftlichen Kolloquiums, etc., Heidelberg 1974, 64-81

Thiel 1978

Thiel, Gisela: "Führt die Anwendung textlinguistischer Analysemodelle zu einer übersetzungsdidaktisch relevanten Textanalyse?", in: Gomard/Poulsen (Hrsgg.): Stand und Möglichkeiten der Übersetzungswissenschaft, Acta Jutlandica LII, Humanities Series 54, Aarhus 1978, 37-68

Vulgata

Det Nye Testamente i ny oversættelse, København 1989

Det NYE Testamente, overs. af Anna Sophie og Paul Seidelin, København 1974

Novum Testamentum Graece, novis curis elabb. Erwin Nestle et Kurt Aland, ed. vicesima quinta, Stuttgart 1963 (ed. primam cur. Eb. Nestle 1898)

Novum Testamentum Latine cur. Eberhard Nestle, ed. undecima, Stuttgart 1971 (ed. prima 1906)

*Liste over mulige termer til Almen sprogforståelse,
nævnt i artiklen og ordnet efter emner*

<i>Tegn og sprog</i>	<i>Syntaks/ Semantik</i>	<i>Tekstlingvistik</i>	<i>Pragmatik</i>
Leksem	Sætning	Kulturel kontekst	Kommunikativ funktion
Kommunikation	Proposition	Situativ kontekst	Intention
Ord	Helsætning	Grammatisk	Talehandling
Tegn	Ledfunktion	kohærens	Afsender
Udtryksside	Ledsætning	Semantisk kohærens	Modtager
Indholdsside	Relativ	Ytring	Emne
Form	ledsætning,	Redundans	Informativ
Indhold	Ordstilling	Frase	Symbolsk
<i>Sproglægtskab</i>	Ordklasser	Prædikation	Repræsentativ
Fagsprog	Nomen	Reference	Symptomal
Etymologi	Pronomen	Referent	Ekspressiv
Fremmedord	Substantiv	Referenceidentitet	Signalfunktion
Låneord	Proprium	Tema	Appellativ
Arveord	Verbum	Rema	Direktiv
<i>Høflighedsstrategier</i>	Adjektiv	Encyklopædisk viden	Poetisk
Face-lifting	Adverbium	Præsupposition	Kommissiv
Ansigts-behov	Præposition	Informationsstruktur	Kontaktskabende funktion,
Ansigts-trusler	Konjunktion	Katena	Lokution
Nedtonings-teknik	Numerale	Anafor	Illokution
	Interjektion	Katafor	Perlokution
	Infinitivmærke	Triade	Appelfaktor
	Konstituent	Personifiaktion	Appelindikator
	Sætningsled	Gentagelse	Logos
	Subjekt	Redundans	Etos
	Verballed	Idiom	Patos
	Direkte objekt,	Antitese	Værdiskala
	Indirekte objekt,		Plusord
	Adverbialled		Minusord
	Subjektsprædikativ		Konnotation
	Objektsprædikativ		
	Konjunktion		Emfase
	Overled		Tryk
	Underled		Accent
	Syndese		Intonation
	Asyndese		
	Tempus		
	Præsens		
	Imperfektum		
	Præteritum		
	Episk præteritum		